

Välisministeerium

info@mfa.ee

Rahapesu Andmebüroo

info@fiu.ee

Eesti Pank

info@eestipank.ee

Finantsinspeksioon

info@fi.ee

Rahandusministeerium

info@fin.ee

Siseministeerium

info@siseministeerium.ee

Meie: 8.05.2024 nr 22

Pöördume teie poole seoses pankade seas tekkinud küsimustega, mis on tõusetunud hädaolukordadeks ettevalmistamise plaanide koostamisel ja uuendamisel.

Vastavalt hädaolukorra seaduse seletuskirjale, on hädaolukorra üks olulisemaid tunnuseid see, et selle lahendamiseks on vaja mitme asutuse kiire kooskõlastatud tegevus. Hädaolukord terminina ei viita mitte erikorra, kus kehtiksid täiendavad meetmed jms, vaid pigem koostöö korraldusele.

Hädaolukorra seaduse (edaspidi *HOS*) § 36 lg 3 kohaselt on elutähtsateks teenusteks ka makseteenus ja sularaharinglus. Mõlema toimepidevuse korraldamise eest vastutab Eesti Pank.

Eesti Panga president on välja andnud määruse „Makseteenuse ja sularaharingluse kirjeldus ja toimepidevuse nõuded“ (viimati uuendatud märtsis 2023). Elutähtsad teenused on selles määrukses spetsiifiliselt nimetatud järgmiselt:

- pangasisesed maksed
- teenuseosutajate vahelised maksed
- teenuseosutaja osutatavad kaardimaksed

Elutähtsa teenuse osutajast pank (ehk ETO-pank) peab tagama, et tema juures avatud kontode ja teiste teenuseosutajate juures avatud kontode vahel toimivad maksed vähemalt kord arvelduspäeva jooksul. Toimivad tema enda või alternatiivsed infosüsteemid ja seadmed ning kolmandate isikutega tehakse

koostööd, et toimiksid kaarditehingud. Hädaolukorras suudab ETO-pank osutada elutähtsaid teenuseid mahus, mis vastab 70%-le asjaomase teenuse keskmisest tehingute arvust tavaolukorras. Kohustus kinnitada eelnimetatud nõudeid arvestav riskianalüüs ja toimepidevusplaan tulenevad HOS-st, kusjuures § 41 sätestab, et kui elutähtsa teenuse toimimist tagavad infosüsteemid asuvad välisriigis, tuleb tagada teenuse toimepidevus viisil ja vahenditega, mis ei sõltu välisriikides asuvatest infosüsteemidest.

Ei rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus (RahaPTS) ega rahvusvahelise sanktsiooni seadus (RSanS) ei näe ette erandeid ETO-pankadele hädaolukorra puhuks. See tähendab, et kõiki nimetatud seadustes kirjeldatud kohustusi tuleb järgida ka hädaolukorras. Pangaliit teeb käesolevaga ettepaneku analüüsida, kas on mõistlik ja võimalik leppida kokku rahapesu tõkestamise ja rahvusvaheliste sanktsioonide järgimise tagamisega seonduvad tegevused olukorraks, kus pankade omavahelised maksed ei toimi internetiteenuse katkemise tõttu mingil perioodil.

Toome näitena välja, et kahtlastest tehingutest viivitamata teatamine olukorras, kus Rahapesu Andmebüroo (RAB) veebivormi või X-tee teenust ei ole võimalik kasutada, ei ole võimalik, kuid makseteenuse osutamine on ilmselt võimalik RahaPTS-ga vastuollu sattumata, kui tõlgendada § 49 lõiget 6 selliselt, et tehingu tegemata jätmine ei ole võimalik ja teade esitatakse RABile seega pärast tehingu tegemist.

Küsimus 1: Kas RABile teate esitamise kohta oleks mõistlik sätestada alternatiiv ja määruses/seaduses erisused teatamiseks juhul, kui hädaolukorra tõttu ei ole X-tee kasutamine ega RABi koduleht (rohkem kui 2 tööpäeva jooksul) kasutatavad? Hetkel kehtiv õigus erandolukorras toimimise juhiseid ei anna.

RSanS ja finantssanktsioonide rakendusmääruste kohaldamine vajaks ilmselt samuti kas täpsustusi õigusaktide tasandil või vähemalt kokkulepet erasektori ja riigiorganite vahel. RSanS § 21 lõike 1² kohaselt on pank kohustatud finantssanktsiooni jõustumisel, muutmisel või lõppemisel viivitamata uuendama finantssanktsiooni subjektide nimekirju ning neid nimekirju rakendama, seda ilmselgelt ka hädaolukorras. Külmutamise ja vahendite mitte-kättesaadavaks tegemise kohustus eeldab uuendatud finantssanktsiooni subjektide nimekirja võrdlemist klientide/makseteenuste kasutajate nimekirjaga, milleks enamikes ETO-pankades on kasutusel erinevad automaatsed või pool-automaatsed süsteemid. Sanktsioonisubjektide nimekirja kasutusvõimalus võib olla internetiteenuse katkemisel häiritud või katkenud. Näiteks turuüleselt väga levinud teenusepakkuja Dow-Jones nimekirjad on kvaliteetsed ja uuendatud, kuid nende kättesaamine eeldab veebiühendust. HOS § 41 mõistes on vajalik leida alternatiiv, milliste vahenditega tagada maksete sõelumine, kui see sõltub välisriikides asuvatest infosüsteemidest (sh sanktsioneeritud isikute uuendatud nimekirjad).

Olukorras, kus maksed ei toimu *on-line*, kuna veebiühendus puudub, saab makseid (vähemalt) kord päevas kokku kogudes tagada nende füüsiline edastamine (välisel andmekandjal nn maksebatchi edastamine).

Küsimus 2: Kas riigi poolt oleks sellises olukorras uuendatud sanktsiooninimekirjade ETO-pankadele kättesaadavaks tegemine näiteks Välisministeeriumi või RAB ülesanne? Kui välisühendused ei toimi, aga maksed peavad liikuma ning samas ka finantssanktsioonid rakendatud saama, kas sel juhul oleks proportsionaalne, et sanktsioonisubjektide nimekirja haldamise võtab siiski enda peale riik, kellel on eelduslikult säilinud infokanalid ja ligipääs teabele, kas EL finantssanktsiooni nimekirjades on tehtud/tegemisel muudatusi? Kas sellises olukorras võiks olla mõistlik ja vajalik kehtestada finantssanktsioonid riigisisese õigusaktiga (Välisministeerium)?

Küsimus 3: Kas sellises olukorras võiks sätestada õigusaktis või koordineerivate asutuste juhtimisel kokku leppida, et piisav on sanktsiooninimekirjade rakendamine ühes pangas, st et teisest ETO-pangast saabuvald makseid ei ole vajalik uuesti sõeluda?

Küsimus 4: Kas eelnevaga nõustumisel võiks olla mõistlik kokku leppida, millise tihedusega uuendatakse toimepidevuse tagamiseks sanktsiooninimekirjasid?

Küsimus 5: Kas võiks olla mõistlik võtta eeskujuks 8. aprillil 2024 jõustunud nn EL välkmaksete määrus¹ ja sel puhul teostada üksnes kliendibaasi sõelumist?

Käesolev pöördumine on adresseeritud mitmele asutusele, kuid me ei pea vajalikuks, et iga riigiasutus Pangaliidule eraldi vastaks, vaid ootame riigi poolt ühtset kooskõlastatud seisukohta. Oleme igati valmis ka kohtuma ja oma muresid ja praktikaid vajadusel täiendavalt selgitama.

Lugupidamisega,

/allkirjastatud digitaalselt/

Katrin Talihärm
Tegevjuht

¹ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202400886